

O bludilištima u Đakovu

(Prema izvorima iz Nadbiskupijskog arhiva u Đakovu)

UDK 2-447(497.5 Đakovo)(091)''18/19''

Pregledni članak

Vlatko Dolančić

Nadbiskupijski arhiv u Đakovu

Prostitucija je pružanje spolne aktivnosti za novčanu ili neku drugu naknadu. Često se naziva „najstarijim zanatom na svijetu.” Crkva se od svog nastanka protivila prostituciji i pojavi ustanova za pružanje takvih „usluga” (tzv. javnih kuća ili bludilišta), jer prostitucija *vrijeda dostojanstvo osobe koja se prostituira svodeći je na spolni užitek što ga nudi*. KKC br. 1735. U radu se na temelju pisanih izvora donose podatci o nekoliko pokušaja pokretanja djelovanja bludilišta u Đakovu, krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Na temelju postojećeg arhivskoga gradiva utvrđeno je kako su naporima crkvenih vlasti, spriječeni pokušaji otvaranja bludilišta u Đakovu. Iz rada je vidljiv postupan gubitak autoriteta Crkve, ali i to da je Crkva svojim interventima uspjela spriječiti otvaranje bludilišta u Đakovu onog vremena i na taj način održati moralni red koji zastupa, kao i neke druge beneficije (zdravstvene, obiteljske).

Ključne riječi: bludilište, župnik, Duhovni stol, bludnica, djevojke, Đakovo, biskup

Uvod

Iako je o prostituciji na području istočne Hrvatske pisano u nekoliko navrata, manje je poznata inicijativa da se bludilišta otvore i u Đakovu, stoljet-

nom sjedištu (nad)biskupije. Kao i u ostalim mjestima, do pojave bludilišta je došlo krajem 19. i početkom 20. stoljeća. U Nadbiskupijskom arhivu u Đakovu¹ čuva se nekoliko spisa koji govore o pojavi bludilišta u Đakovu. Slučajevi su zabilježeni u razdoblju od 1866. do 1903. godine: prvi je slučaj bio ilegalan, dok je zadnji uz blagoslov vlasti trebao biti legaliziran, ali prema sačuvanim pisanim podacima, to se nije dogodilo, zbog intervencije duhovne vlasti (župnika i Ordinarijata).

Sačuvani zapisi o događanjima vezanima za pojavu bludilišta u Đakovu se nalaze u arhivskom fondu Ordinarijat (nekad je ta ustanova nosila naziv Duhovni stol²) – ustanove koja je zajedno s biskupom vodila ondašnju Bosansku ili Đakovačku i Srijemsku biskupiju, čije se gradivo čuva u NAĐ-u. Spisi imaju urudžbene brojeve koji su navedeni na samim pismima.

Slučaj prvi, pismo prvo:

Nadnevak: 29. siječnja 1866. godine

Sažetak: Đakovački župnik Franjo Šagovac³ obavijestio je Duhovni stol u Đakovu kako se udovica Bara Lukić, osim točenjem alkohola u Đakovu bavi i svodništvom, te drži bludnice u svojem lokalnu.⁴ Optužio ju je kako s priležnikom Miškom Vajdićem, doseljenikom iz Hrvatske⁵ pod izlikom slavlja i svirke podvodi strane djevojke koje drži kao sluškinje, a zapravo su one bludnice. Osim toga, proširio se po Đakovu glas da su te djevojke gole u lokalnu plesale. Na sve to su se žalili Barini susjedi župniku, a on, kao čuvar ćudoređa na

1 Nadbiskupijski arhiv u Đakovu, P. Preradovića 17, privatni je arhiv čiji je vlasnik Nadbiskupija. U daljnjem tekstu koristit će se kratica NAĐ.

2 U pismima se koriste i jedan i drugi naziv.

3 Rođen je 16. lipnja 1826. godine u Novom Slankamenu, u Srijemu, za svećenika je zaređen 5. srpnja 1849. godine u Zagrebu, a umro je 16. ožujka 1883. godine u Stenjevcu. Prva svećenička služba koju je obnašao bila je služba župnog vikara u Drenju. Osim Drenja, istu je službu obnašao i u Vrpolju i u Đakovu, a od 1851. godine predaje u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu. Godine 1862. postaje župnik i dekan u Đakovu, a bio je i biskupijski nadzornik pučkih škola. Od 1872. godine je kanonik i ravnatelj Bogoslovnog sjemeništa. Pri kraju života je mentalno obolio te je i umro u Stenjevcu, u ustanovi za mentalno bolesne osobe. Marin SRAKIĆ, „Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu”, *Diacovensia* 1/1995., 278.

4 HR-NAĐ-10 (arhivski fond Ordinarijat – u daljnjem tekstu koristit će se samo brojčana oznaka fonda)-108/1866.

5 U ono vrijeme pojam *Hrvatske* je označavao Hrvatsku u koju nisu ulazili Dalmacija, Lika, Istra, Slavonija i Srijem.

području svoje župe, vlastima. Župnik moli Duhovni stol da reagira kako bi se dokinula ovakva praksa na području njegove župe.

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-108/1866.

„Prečasni Stole duhovni!

Njeka udova Bara Lukić u Djakovu toči u svojoj kući pivo, te je povjedno uvela i javne bludnice. Priredila je štalu za igranje, i prozvala kasinom, ovdje se po nedeljah i petcih igra do jutra uz vrkl, što ga neki Miško zidar iz Hrvatske amo došav, i s kojim ona u priležništvu živi, umetnički svira. Uvek drži po dve tri devojke pod izlikom da su njezine služavke, a osim toga drže se tamo i drugi bludni sastanci. Lane se je glas razneo, da su tamo i gole devojke vidjali. Sve je ovo, što rekoh, javna tajna u Djakovu, a osim toga su susedi s leva i desna ove udove predame više putah dolazili, tužili se i mene molili, da ovo zlo dokinem. Ja sam se opetno i lane i nedavno na ovdašnju kotarsku vlast obraćao, zada se bludnice raztjeraju, da se rečeni Miško zidar od Bare Lukić, kao njezin priležnik razstavi i u Hrvatsku odtjera, velibo se, da je svoju ženu tamo ostavio, ele sve isad Bara svoje bludnice drži, Miško u vrkl svira, a bludni sastanci drže se neprekidno.

Usled toga obraćam se na Prečastni Stol duhovni dabi svojim uplivom ovo zlo dokinuo.

U Djakovu dne 29. Sečnja 1866.

Prečastnog stola duhovnog

Ponizni sluga

Franjo Šagovac

VAD župnik djakovački”

Na poledini pisma stoji tekst:

„Preč. g. Antunu Zviršiću⁶ kanon. arhidjaku i Franji Mihelčiću⁷ naloženo, da iztragu učinu, sigurna dana pokupe, pak duh. stolu zapisnik iztrage dostave.

Sjednica 31/1 1866

Mihelčić”

Slučaj prvi, pismo drugo (zapisnik istrage):

Nadnevak: 9. veljače 1866. godine

Sažetak: Zapisnik istrage koju su po nalogu Duhovnog stola proveli svećenici Antun Zviršić i Franjo Mihelčić, u svrhu utvrđivanja činjenica vezanim za prilježništvo doseljenika Miška Vajdića s Barom Lukić i držanja bludnica u lokalnu istu Bare u Đakovu. Na saslušanje su pozvana dva svjedoka, susjedi optužene, ali i sama Bara Lukić, te je načinjen zapisnik koji je kasnije poslan Duhovnom stolu. Saslušanje je provedeno na način poput sudskog, postavljanjem pitanja i davanjem odgovora - prvo svjedoka, a zatim i „optuženice.”⁸

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-164/1866.

„Zapisnik iztrage proti Bari Lukić usljed tužbe g. župnika podnešene, po preč. duh. stolu 31. siječnja 1866 br. 108 naredjene, a 9. siječnja⁹ 1866 držane

6 Rođen je u Iloku 12. siječnja 1809. godine, za svećenika je zaređen 11. kolovoza 1832. godine u Đakovu, a u Đakovu je je i umro je 28. svibnja 1872. godine. Djelovao je kao župni vikar u Piškorevcima i Petrovaradinu, a zatim je bio dvorski svećenik i tajnik biskupa Josipa Kukovića. Godine 1847. imenovan je župnikom i dekanom u Đakovu, a od 1862. godine je kanonik. Obnašao je službu ravnatelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu od 1862. do 1865. godine. M. SRAKIĆ, Isto, 277.

7 Rođen je 3. prosinca 1831. godine u Osijeku, zaređen je 27. srpnja 1855. godine u Đakovu, a umro je 21. lipnja 1896. godine u Sibinju. Prema Antun JARM, *Dijecezanski svećenici koji su djelovali na sadašnjem području Biskupije Đakovačke i Srijemske od 1701. do 2003. godine*, Đakovo, 2003., 133.

8 Crkvenim je službenicima u ono vrijeme bilo dopušteno provesti ovakvu istragu. Iz kasnijih izvora vidjet će se kako ovakva mjerodavnost crkvenih službenika jenjava.

9 Datum nikako ne može biti točan, jer je odluka da se provede istraga donesena 31. siječnja. Vjerojatno se radi o datumu 9. veljače.

u pogledu prilježništva Miške nekoga zidara sa spomenutom Barom i bludilišta u Barinoj kući držanoga.

Svjedok

Josip Stanković katolik 44 godine star prvi susjed s desne strane Bari Lukić upitan

Drži li kakve cure Bara Lukić kod sebe.

Odgovara da drži.

2. U kakvu svrhu?

Neznam kazati u kakovu svrhu, jer više po vašarih hoda, nemože znati da li su sluškinje ili što drugo.

3. Jeli ona u takovom stanju, da mora sluškinje držati.

Kad neima nigdi ništa ona pod nikakav način netrebuje služkinja, a kadkad ih i više ima, sad ima jednu.

4. Odakle su cure bile.

Nesjeća se da li su iz Djakova a djevojke iz Djakova nisu služile. Zna da noćom biva sastanaka.

5. Jeli čuo, da je govor bio, da su gole cure igrale.

Bio je govor i bili su pred sudom, a dokazano je pod sudom da nije istina

Kakav je to Miško zidar.

On je prije 10 godina ako ne više, došao, on se htio s njom vinčati ali nije dokazao svoje stanje, jer je on oženjen, žena njegova ostavila je njega sa soldati se družila i poslije su ju soldati bavili u D...¹⁰. Isti Miško hotio se poslije dvi godine s Barom vjenčati.

Čuli se dakle da ona drži djevojke za bludnost

Čuo sam u Djakovu takova šta pripovidati, ali iz vlastitoga osvjedočenja to netvrđim.

Pošto neimadosmo više pitati, a niti on neima šta više dodati, to je pitanje ili oda...¹¹ zapisnik ovaj sa Josipom Stankovićem zaključen.

10 Ime mjesta je nečitko napisano.

11 Riječ je nečitko napisana.

Josip Govo katolik 36 godina susjed Bare s lijeve strane očituje

Drži li Bara djevojka za bludnost.

Drži, jer upravo od toga živi, kadkad jednu, kadkad dvie, i uvijek ih mienja, pošto jedna ...¹² tamo, drugu si nabavi.

Jesu li ovdašnje ili strane.

Strane su djevojke, nisu Djakovke, nego kad se jedna iztroši, odpravi ju i dovede drugu.

Dolaze ovdašnje tamo,

samo onda, kad se tamo muzika drži

Jeli u stanju ili treba li ona služavke.

Ona kad nije držala sluškinje, nije ni kruha imala, sad kad drži kurve, hrani se i odieva nu služkinje nikakove ona za drugi posao netreba, nego za kurvanje, odakle i ona onda bolje živi nego što je prije.

Jesu li gole cure igrale kad,

neznam. Dolaze noćom ali neznam navadjati poimenice, dolaze halfe i drugi, ali neznam koji su. Djevojke drži odrasle, koje su za taj posao.

Što o Miški zidaru

Miško je blizu 9 godina, imao je ženu, ali neznam živi li ili ne, on mi je sam pripoviedao, da ima ženu s kojom je u razpri živio i tako ju je rastavio da je Baru hotjeo uzeti si za ženu, ali jer pisama nuždnh neima, nemože ju uzeti.

Jeli ništo poznato, da ona bludilište drži

To je obćenito poznato po cielom Đakovu, i ja sam ju već dvaput kod g. župnika tužio, ju se bojim da pijani ljudi, došavši k kurvama kakovu vatru nepodignu.

Pročitavši ovo potvrdio je da je tako izreko očitujući, da to i svi jurjedno reći mogu, i tako je zapisnik s njim zaključen.

---

12 Nečitko napisana riječ.

Franjo Hanstaler katolik 37. susjed vis-a-vis-Bari tkalac očituje

Jeli Vam poznato da Bara drži sumnjive djevojke to jest za bludnost.

Prije bila je jedna, da li je dvije imala, nezna, kad je jedna bila druga dojde. Ali neznam da li su te djevojke za bludnost predviđene.¹³

Znadete li, da li ona potrebuje ili ne sluškinje.

Ja neznam, da trebuje a neznam ni da netrebuje. Ja neodilazim tamo.

Što ste vi od ljudij drugih čuli?

Čuo sam da su ljudi prigovore dali, da kada drži kurve, da tamo drugi ljudi dolaze. Čuo sam od Elisabete Gros gdje je Paviću koji je takodjer u kuću Barinu unići, rekla, nejdí u nutra, jer ćete dobiti francuza¹⁴ kao, što je moj čovjek dobio.

Kakav je to zidar Miško?

On je blizu 10 godina i s njm živi, radi, rabotu čini, i sve ono što jedan kućni gazda čini ili povjedatelj kuće, jedanput je bio kod kuće u Hrvatskoj tražio spise, da se ženi s Barom, ali pisama dobio nije.

Pošto se izrazio, da više neima ništa izkazati, to je i snjim zapisnik zaključen.

Obtuženica

Udova Bara Lukić katolkinja 44 godine stara izkazuje.

Kakove cure držiš ti u kući

Držim samo sluškinje i to samo po jednu.

A jesi li kadgod po dvie držala.

Nisam, to nitko nemože posvjedočit, višeput se dogodi, da samo preko noći dojde, pak u jutro otidje, i to

13 Ova je riječ nečitko napisana.

14 Francuska bolest ili sifilis, spolna bolest.

djevojke koje u Brod ili u Osiek idu, u jutro si najde kola pak ode.

Zašto sluškinju držiš

Držim radi djeteta. Djetetu biti će 14 godina sad su dvi godine kako sluškinje držim.

Zašto niste držali sluškinje kad je diete manje bilo?

Ja nisam mogla sluškinje dobiti, sad držim radi svita. Moj Mika Vajdić s kim živim on je homeka¹⁵ pravio, imam oberkelnericu unterkelnericu itd, potle sam htjela sluškinju držati, ali na to nije htjela nikoja sluškinja iz Djakova biti. Ja nisam imala toliko dohodka da sam mogla sluškinju držati.

Odakle sad dohodaka imate?

Sad dolaze ljudi pak piju pivo i kafu i kroz to dobivam troška.

Što ćete na to, svjedoka ima, koj veli da ste i više djevojaka imali?

Nikada nisam imala više od jedne.

Svjedoci su rekli, da netrebujete sluškina?

Ju su mi ljudi zavidni što ja trebam sluškinje.

Kako je to, da su neki se razbolili u Vašoj kući, to jest, da su francuzni bili

Taj je Groz bio u Osieku, i on sam pripoviedao bio sam u Osieku kod kurve sa ženom svojom, i sa sluškinjom Barinom, ali nije sa sluškinjom razbolio se. Taj je sam Groz pripoviedao da je u Osieku bio kod kurve, kod moje žene i sa sluškinjom Barinom ali neznam od koje sam sad dobio.

Što dakle o sluškinji veliš je li ona za bludnost uzeta

Ja nemogu kazati da ona s kim ništa neima ali ju nedržim za taj posao, ju ju čuvati nemogu, ako ona s kim bludno djelo činiti želi, ona će sebi najti sgode za taj posao.

---

15 Riječ je nečitko napisana.

Ima svjedoka, koji vele, držiš sluškinje, koje mienjaš, da poriške¹⁶ uvijek imaš.

Ja nemogu nikomu išta zatvoriti, ja nemogu zapoviedati, dok hoće ostane, a kad neće otidje

Je li te g. sudac kad zvao?

Zvao me prekjučer ja i moj bili smo, g. sudac zapoviedio, da odpremim sadanju služkinju sobom iz Bajje, koju sam odpravila i kazao mi je da u buduće držim domaće djevojke za sluškinje. Sad neimam nikoga.

Ima koji su kazali, dok nisi cure držala, nisi se ni kruhom hranila, a sad dobro

Ja sam se prvo nosila kao i sad, ja sam prije pirhajsla¹⁷ prala, pak odatle sam živila, kao i sad ja sam žandare služila nisam imala po 9 ili 6, sad dođuše bolje živim, nego što sam prije, ali samo sa trudom svojim pak da sad zaradim manje ju da sad radim kao prije, ja bih morala pasti.

Bilo je glasova, da su djevojke gole igrale?

To nije istina.

Jeli g. sudac zapovjedio da tvoj priležnik otidje od tebe?

Nije zapovjedio

Pošto tako svršismo izpitivanje, i ona neima više ništa dodati zapisnik zaključismo dne 9. siečnja 1866.

Antun Zviršić

Kanonik

Franjo Mihelčić

Duh. Stola prisjednik i bilježnik”

---

16 I ova je riječ nečitko napisana.

17 Od njemačkog izraza Bierhäusl = pivnica.

Slučaj prvi, pismo treće:

Nadnevak: 17. veljače 1866. godine

Sažetak: Prema pismu koje se u NAD-u čuva u prijepisu (konceptu), Duhovni stol je reagirao na rezultate provedene istrage upućivanjem pisma na Virovitičku županiju u Osijeku, navodeći da đakovačka gradska vlast nije reagirala na molbu¹⁸ da se rad bludilišta u Đakovu dokine, tražeći sljedeće: da se Bari Lukić zatvori pivnica, koja je paravan za držanje bludnica u Đakovu, kao i da se njen priležnik Miško Vajdić otjera iz Đakova u svoj rodni kraj, te da se Bari, nakon zatvaranja pivnice najstrože zabrani držanje djevojaka (služkinja koje se zapravo bave prostitucijom) u kući. Pismo je, u odsutnosti biskupa Josipa Jurja Strossmayera¹⁹ potpisao (a time i odobrio) Josip Matić, njegov glavni namjesnik. Prema svemu sudeći, ova je inicijativa urodila plodom, jer se time dopisivanje o ovoj temi, prema dostupnim spisima u NAD, prekida.

Arhivska oznaka: HR-NAD-10-164/1866.

„Sl. občinstvu Virovitičke županije u Osijeku

Duh. ovaj stol umoljen usljed učinjenih iztraživanja podpuno se osvjedočio: da njeka Bara Lukić u Djakovu sa nekim Miškom Vajdićem čovjekom oženjenim bjeguncem iz Hrvatske u prilježtvu živi, pak da ista Bara u kući svojoj bludilište drži, a da joj se podbaciti nemože, otvorila je i pirhaisl, tim se izgovarajuć, da služkinje treba, jerbo ljudi dolaze piva, kafe i čaja itd piti.

Usljed toga, pošto je jur ovdašnja politička oblast županijska bezuspješno umoljena, da spomenutoga Mišku otjera, i bludilište ukine, duh. ovaj stol pri-nužden je sl. občinstvu županijsko zamoliti. Da bi narediti izvolilo, da se a/ ovoj ženi pirhajzel zatvori pošto je ovo očito netemeljito izgovaranje, samo da

18 Vjerojatno se radi o molbi koju je župnik napisao.

19 Josip Juraj Strossmayer (Osijek, 1815. - Đakovo, 1905.), biskup bosanski ili đakovački i srijemski, teolog, pisac, govornik, političar i dobrotvor. O njegovom životu i radu su napisane brojne knjige i članci. Najveće djelo o njemu su napisali Matija PAVIĆ i Milko CEPELIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, Đakovo 1994.

bludilište držat može, a duh. ovaj stol je uvjeren, kad bi se ovo učinilo, da Bara bludilište držati neće moći, jer onda se izgovarati nemože, da treba sluškinje za poslugu; b/ da se spomenuti Miško Vajdić u svoju domovinu otjera, on i onako vitu Baru uzeti nemože, jer je oženjen, od svoje žene pobjegao, a sad naravnim načinom dokaznine prostoga stanja neima,²⁰ u kojih pomanjkanju njemu se brak dozvoliti nemože; c/ da se Bari na svaki način i poslije zatvorenja pirhajzla najstrožije zabrani djevojke u kući držati, ju ona neimajuć ništa nije u stanju, a nije joj ni od potrebe djevojke u kući držati.

Iz sjednice duh. stola u Đakovu dne 17. veljače 1866 držane.

U odsutju preuzv. g. biskupa
Odobreno Matich”

Slučaj drugi, pismo prvo:

Nadnevak: 28. ožujka 1874. godine

Sažetak: Drugi slučaj o tematici bludilišta u Đakovu i sačuvani pisani podatci o njemu potječe iz 1874. godine.²¹ Čini se da ga je potaknuo sam biskup Strossmayer, jer u NAD se čuva pismo u kojem biskup Strossmayer preko Duhovnoga stola piše đakovačkom podarhiđakonu i upravitelju župe Jurju Streitu²² kako je čuo²³ kako na području grada Đakova postoji više bludilišta (bordela). Poziva Streita da izvijesti Duhovni stol i biskupa što zna o toj či-

20 Nema pismeni dokaz slobodnog stanja, odnosno, da nije oženjen. Ova je isprava potrebna prilikom sklapanja kršćanske ženidbe, a potvrđeno je da je Miško Vajdić oženjen, ali ne živi sa svojom ženom, nego s Barom, u preljubu.

21 HR-NAD-10-383/1874.

22 Juraj Streit je rođen 24. travnja 1826. godine u Osijeku, za svećenika zaređen 8. srpnja 1849. godine u Valpovu, a umro je 11. svibnja 1899. godine u Đakovu. Djelovao je kao župni vikar u Trnavi, Punitovcima i u Slavonskom Brodu. Od 1852. godine predaje filozofiju, pravo i povijest u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu. Godine 1862. imenovan je župnikom u Gradištu, a od 1872. godine je župnik i dekan u Đakovu. Bio je i kanonik i naslovni biskup. Marin SRAKIĆ, Isto, 278-279.

23 Nije poznat biskupov izvor za ove podatke, prema pismu, vjerojatno se radi o usmenom izvoru.

njenici, kao i što je za dokidanje istih bludilišta poduzeo. Pismo je u NAD-u sačuvano u prijepisu (konceptu).

Arhivska oznaka: HR-NAD-10-383/1874.

„Br. 283 – 1874.²⁴ Vlč. gosp Juraju Streitu, PAD,²⁵ upravitelju²⁶ župe Djakovo

Čujem da je u Djakovu na obću sablazan više javnih bourdelah. Pozivljem stoga velečastnost Vašu da se čas prije o tom očitovati izvolite, e dali vam je u tom pogledu što poznato, i ako je, što ste do sada na dokuće tih trovalištah učinili. –

U Djakovu dne 28. ožujka 1874.

J. J. b²⁷

Na poledini spisa stoji tekst s prepravljenim brojem: „Br. 383 – 1874.”²⁸

-
- 24 Ovo je pismo prilikom urudžbiranja dobilo krivi urudžbeni broj. Umjesto 383 – 1874., pisar je pogriješio i napisao broj 283 – 1874. Kasnije župnik Streit u svojem odgovoru na ovo pismo također navodi krivi broj spisa, na koji odgovara.
- 25 Ovo je kratica od riječi podarhidakon. Podarhidakonat je nekadašnja teritorijalna jedinica nekadašnje biskupije, manja od arhidakonata, poput današnjeg dekanata. Podarhidakon je svećenik koji upravlja podarhidakonatom.
- 26 Nečitko napisana riječ.
- 27 Kratica *J. J. b* je kratica riječi *Josip Juraj biskup* i na taj se način biskup Strossmayer često potpisivao. Ovaj je potpis značio da je nacrt pisma odobren od strane odgovorne osobe (u ovom slučaju biskupa Strossmayera), da ga pisar može prepisati u čistopisu, te da se može poslati primatelju.
- 28 Na poledinu spisa Ordinarijata su se bez urudžbenog žiga rukom pisali urudžbeni brojevi spisa, često datum primitka spisa (ako se radilo o dolaznom pismu) te povremeno opaske, upute i pojašnjenja vezana za problem koji se spominje u pismu. Kako se radi o često važnim podacima, bit će, kao i tekst pisama naveden u tekstu.

Slučaj drugi, pismo drugo:

Nadnevak: 1. travnja 1874.

Sažetak: *Streit je iscrpno izvijestio biskupa o pojavi bludilišta u Đakovu i svojim koracima koje je poduzeo protiv istih: prvo je pozvao vlasnike kuća (Franju Jakševca, Nikolu Došena i Martina Čulibrkovića) u kojima su se nalazila bludilišta i s njima razgovarao, no oni su postojanje bludilišta zanijekali (svi osim Jakševca, koji je nakon razgovora sa župnikom otkazao najam kuće). Zatim se obratio općinskom poglavarstvu, koje je protjeralo iz Đakova sve sablazne ženske osobe koje rade po kavanama.*

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-426/1874.

„Br. 68/1874.

Preuzvišeni Presvietli i Prečastni Gospodine Biskupe!

Po nalogu Vaše Preuzvišenosti od 28. ožujka t. g. br. 283. da se naime očitujem, da li mi je što poznato o javnih bludilišta, kojih da više u Djakovu imade, i što sam do sada na dokinuće tih bezsramnih trovališta učinio? Čast mi je ovim očitovati se sljedećimi: i to na prvo: da sam za njih odmah začuo; zatim na drugo: da sam proti njim mahom ustao, te na dokinuće njihovo potrebite korake učinio.

Početak i prvi uzrok toj nečudorednosti bijaše neki židov u krčmi pod imenom „Šaumerein” u Satničkoj ulici. Čim sam to začuo bio, taki sam k sebi prizvao vlasnika te krčme Franju Jakševca pekara, te sam mu spočitovao što toga trpi u kući svojoj iznajmljenoj; on mi doduše odgovori: da o tom ništa nezna, no tvrdu mi zada vjeru, da će to umah dokinuti, bude li šta u stvari bilo; što je zbilja i učinio odkazav najamniku židovu daljnje boravljenje u krčmi svojoj. – Drugi, koj je to sablazno djelo nastavio, bijaše neki Joco Branković, barbiri.²⁹ On si je od občine Djakovačke izhodio dozvolu, da može otvoriti kavanu, te tako si pomnožati godišnje dohodke, pošto mu barbirluk vrlo malo unaša. Po dobivenoj dozvoli otvorio je u kući Nikole Došana abadžije³⁰ kava-

29 Brijač.

30 Abadžija = krojač narodnih odijela.

nu pod imenom „narodna kavana” i sukromno³¹ doveo iz Osjeka dvie takove sablazne osobe. – Treći, koj je to pokušao, jest Martin Čulibrković lončar i poslužnik kod štedionice djakovačke; napokon njeka židovka u Geblingovoj kući. –

Prije svega, prizvavši k sebi Nikolu Došana, Jocu Brankovića i Martina Čulibrkovića, opomenuo sam ih i ukorio toga radi; no oni to naprosto zanjekaše. Neopraviv ništa š njimi, obratio sam se na občinsko Poglavarstvo, i ovo se je odazvalo pozivu i molbi mojoj tim, da je iz Djakova proćeralo sve sablazne ženske osobe kroz redarstvenog povjerenika Švarcmayera, što mi je i isti povjerenik drugi dan, za moje umirenje, objavio.

Najposlie obratio sam se, primiv velecienjeni dopis od Vaše Preuzvišenosti, u tom pogledu kako na občinsko Poglavarstvo, tako i na kotarsku oblast tim uprosom: da zbog zloporabe, dozvoljene kavane jednostavno zabrane; buduć su kroz ove kavane, te bludnice amo dovedene; ćim se narod truje, a kod spomenutih kavedžija pokvarenost srca, neizrecivu drzovitost i preziranje koje javnih Oblasti, koje javnoga morala pokazuje. Što je pako u tom obziru od strane navedenih poglavarstva učinjeno, koje li mjere poprimljene, da se to zlo dokine, nije još službeno župskomu uredu javljeno; ćim pako stigne odgovor, odmah ću ga Vašoj Preuzvišenosti smjerno podastrati.

Koji u ostalom u Milost i blagonaklonost preporučujuć se, sa najdubljim štovanjem i cielivom sv. desnice ostajem

Vaše Preuzvišenosti

U Djakovu dne 1. travnja 1874.

najponizniji sluga:

Gjuro Streit

PADj i župnik.”

Na poledini pisma stoji: „Primlj. 9/4 874

Br. 426

Uzima se na znanje”

---

31 Riječ *sukromno* potjeće iz slovačkog jezika, a znači *privatno*.

Slučaj drugi, pismo treće:

Nadnevak: 30. svibnja 1874. godine

Sažetak: Pismo Općinskoga poglavarstva u Đakovu poslano župniku, koji ga je prosljedio Duhovnome stolu u Đakovu.

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-426/1874.

„Br. 100/1874.³²

Prečastni Stole duhovni!

U savezu sa ponizno podastrtim izvješćem mojim od 31. ožujka t. g. br. 68. u pogledu javnih bludnica, čast mi je ovim prečastnom Stolu duhovnomu naknadno ·/-³³ dostaviti pod ·/- dopis obćinskoga poglavarstva, a pod ·//· dopis kr. kotarske oblasti; iz kojih se uviditi može, koje je mjere poprimili svietska Oblast, te su sablazne osobe odovud odstranjene; a podjedno zajamčeno, da se u buduće takova šta više dogoditi neće.

Koji u ostalom u Milost i blagonaklonost preporučujuć se, s najdubljim štovanjem ostajem

Prečastnoga Stola duhovnoga

U Đakovu dne 16. svibnja 1874.

Najponizniji sluga:

Gjuro Streit

PADj i župnik.”

Na poledini pisma stoji: „Primlj. 30/5 874

Br. 617.

Staviti ad acta”

32 Ovo je urudžbeni broj pisma u župi.

33 Ovaj znak označava neki pisani prilog (dodatak) pismu.

Slučaj drugi, pismo četvrto:

Nadnevak: 3. travnja 1874. godine

Sažetak: Pismo predstavnika Kotarske oblasti Đakovo Poglavarstvu Općine Đakovo u kojem stoji kako je zadaća Poglavarstva Grada što prije zatvoriti sva bludilišta, a sve bludnice otjerati iz Đakova.

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-617/1874.

„Br: 737 = 1874

Pl

Poglavarstvu Obćine u Djakovu

Riešenjem tamošnjega izvješća od 30. ožujka 1874 Br: 95. oviem se u to poglavarstvo na postojeće zakonske ustanove upućuje, na temelju kojih tome u području trgovišta Djakovo miestno redarstvo vršiti pripada, te mu je jedinim stoga i dužnost i sve zaprieke obstanku javne ćudorednosti protiv ne sa svim zakonitim sredstvima otkloniti i obćinstvo od svake sablazni očuvati; uslied čega se tom poglavarstvu nalaže da neodvlačno svakom bludilištu krepkom zabranom na put stane, i bludnice s mjesta od ovud udalji.

Napokon da strogo na one osobe pazi i paziti dade, koje su upitna bludišta uzdržavale, za da se proti ovima po zakonu postupiti uzmogne, akobi se slični slučaj i opet pojavio.

Žup. Kot. Oblast

U Djakovu 3 travnja 1874.

Thurmayer
Pristav”

Na poledini pisma stoji: „K br. 617/874

·//·

371 i 874”

Slučaj drugi, pismo peto:

Nadnevak: 8. travnja 1874. godine

Sažetak: *Pismo načelnika Laudenbacha Župnom uredu u Đakovu, u kojem izvješćuje kako su bludnice iz Đakova uklonjene, te da je zabranjen rad bludilišta u Đakovu.*

Arhivska oznaka: HR-NAD-10-617/1874.

„Br 105

Obćina Diakovo

Velečastnom Župnom uredu u Diakovu

Na velecienjeni dopis od 30/3 br. 67. imam čast velecčastnom Župskom uredu službeno priobćiti, da su u dopisu saobćene bludnice iz Djakova odstranjene, te po kot Oblasti u prisutju podpisanog obima kućama zabranjeno taj zanat dalje tjecati, pod pretnjom zabrane obrta. U Djakovu 8/4 874

Laudenbach

Naćelnik”

Na poledini ovog pisma stoji: „*k br. 617/874*

./.”

Slučaj treći, pismo prvo:

Nadnevak: 29. kolovoza 1896.

Sažetak: *Župnik Milko (Milko) Cepelić³⁴ izvijestio je pismeno biskupa Strossmayera o pojavi nemorala među Đakovćanima i poteškoćama koje te*

34 Rođen je 21. rujna 1853. godine u Vuki, za svećenika je zaređen 14. rujna 1877. godine u Đakovu, a u Đakovu je i umro 26. ožujka 1920. godine. Služio je kao župni vikar u Osijeku, a kasnije je imenovan ceremonijarom i tajnikom biskupa Strossmayera, te bilježnikom pri biskupijskoj upravi. Tu je službu obnašao do 1894. godine, kada je imenovan župnikom i dekanom u Đakovu. Kanonikom je imenovan 1910. godine. Zajedno s Matijom Pavićem napisao je vrlo opširnu knjigu o životu i djelu biskupa Strossmayera. Marin SRAKIĆ, Isto, 282. Bavio se prikupljanjem narodnih rukotvorina i etnografijom, a njegova knjiga s opisom navedenih predmeta i danas se čuva u NAD-u, u njegovom osobnom arhivskom fondu. Vidi HR-NAD-OF 341.

pojave uzrokuju među pučanstvom.³⁵ I on je potaknut pismom biskupa Strosmayera, koji se raspitivao o raskalašenosti „kelnerica” u lokalnim krčmama.³⁶ Opisao je što je činio kako bi takve pojave uklonio, napominjući da ga „nižji stališi” pučanstva i slušaju, ali inteligencija ne želi poslušati njegove savjete i opomene.

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-1154/1896.

„Br. 9-1896.

Preuzvišeni Gospodine Biskupe!

Dne 8. siečnja t. g. blagoizvolila je Vaša Preuzvišenost priposlati priloženo pismo sa milostivim nalogom: da izvidim, što je na stvari istine, pak da zatim proti raskalašenim „kelnericama kod” nadležnih političkih oblasti shodne korake poduzmem. Ja sam se milostivomu tomu nalogu odmah najpokornije odazvao i Vašu Preuzvišenost ustmeno izvjestio 1. da u vlastelinskoj gostioni takovih kelnerica ne ima; 2. da je u gostioni Špitzerovoj kraj kotarske oblasti bila jedna kelnerica koju su nazivali „schöne Helene,” oko koje se je kupio činovnički svijet i neki naši lokalni prijatelji, ali da je ta liepa kelnerica o novoj godini iz Djakova otišla; i 3. da su u Hausmanovu gostionu dovukli židovski comisi nekakvu kelnericu iz Pešte, koja da će morati brzo iz Djakova otići, kao što je i otišla.

Sada to isto uz povratak odnosnoga pisma potvrđujem i pismeno uz smierni nadodatak: da je to pismo pisala gdja Horvatićka, majka četvero drobne djece, a supruga kr. kotarskoga pristava Emilijana Horvatića, koji je prije 4 mjeseca premješten u Grubišno polje kraj Belovara. Isti je gospodin rado zalazio u gostione i bavio se oko gore rečene „liepe Jelene”, ali ne da bi se s njome upustio u zlo djelo, nego da je se nagleda i uz to popije. Obitelj mu se je uslied njegovog takovog postupka i uslied progona od strane današnjeg vlastodržca, (koji mu otca septemvira³⁷ Tome Horvatića živa nije mogao sa-

35 HR-NAĐ-10-1154/1896.

36 Cepelić navodi da je biskup pismo napisao 8. siječnja 1896. godine, ali toga pisma u NAĐ-u nema. Moguće da se radi o osobnom pismu koje je biskup uputio Cepeliću.

37 Septemvir (lat.) član kolegija sedmorice (za obavljanje kakvog posla); osobito: član suda od 7 sudaca. Prema Šime ANIĆ – Nikola KLAJIĆ – Želimir DOMOVIĆ, Rječnik stranih riječi. Tuđice, posudnice, izrazi, kratice i fraze, Zagreb, 2002. 1285.

gledati, jer je nuštarski spajiluk u korist seljaka znatno okljaštrio,-) u velikoj biedi nalazila tako, da je riedko kada do mastnog zalogaja dolazila.

Preuzvišeni Gospodine!

Ja od svoje strane nastojim, koliko je samo moguće, da sviet od gostiona odvratim, ter malo koje nedjelje da nezagrmim i roditeljima na dušu da ne stavim, da svojoj djeci ne dopuštaju u birtije na muziku ići, gdje im se samo nevinost na kocku stavlja i budućnost u sigurnu propast baca. I rek bi da me slušaju. Ali je teže to sa inteligencijom, koja u bezbožnoj današnjoj državi slabo mari za Boga, a još manje za crkvene zakone. Takav se sviet riedko kada vidi u crkvi, i posve je naravno, da neslušajući rieči Božje posve se odvraća od Boga i od kršćanskoga života. Sirotinja i nižji stališi napunjuju crkvu – a takovih će po riečim Isusovim – i nebo biti.

U Đakovu dne 29. kolovoza 1896.

Vašoj Preuzvišenosti
Uz cjelov posvećene desnice
Najponizniji sin
Milko Cepelić
Župnik”

Na poledini pisma stoji: „Primlj 7/IX 1896
Broj 1154”

Slučaj treći, pismo drugo:

*Nadnevak: 3. prosinca*³⁸

Sažetak: Uz Cepelićevo pismo upućeno Duhovnom stolu, priloženo je još jedno pod istim urudžbenim brojem. To je pismo očajne supruge jednog od muškaraca koji je svojim posjećivanjem „kelnerica” svoju obitelj izvrnuo gladi. Žena je anonimno pisala župniku,³⁹ moleći da se zabrani boravak „kelnerica” u đakovačkim gostionama, kod kojih zalaze oženjeni muškarci i tamo

38 Godina nije navedena, vjerojatno se radi o 1895. godini.

39 Ili biskupu? U pismu se obraća primatelju riječima *Preuzvišeni gospodine*.

ostavljaju sav svoj novčani prihod. Navodi kako se pouzdavala u tužbu Jurja Streita, međutim, od nje nije bilo ništa. Pismo završava strašnom prijetnjom, ucjenom, kako će ubiti svoju djecu ako se njenoj molbi ne udovolji, te ne navodi svoje ime, ali navodi imena svoje djece.

Arhivska oznaka: HR-NAD-10-1154/1896.

„Đakovo dne 3/12

Preuzvišeni gospodine!

Uslišite molbu jedne kukavne majke!

Ne ištem druge milosti, nek stoje moje pravo i što njihovo milost lahko darovati može.

Dosada nismo imali u Đakovu, u mjestu svećenika tako zvani kelnerica koje nama i našoj djeci kruh otimaju nisam ja sama tako nesretna majka ima nas više, kod ovaki zločesti godina gde se i onako teško kruh daje zaslužiti i to malo sto se zasluži i sve se odnese u tu prokletu kuću.

Svašta pokušavajuć smo se zdogovorili, njihovo preuzvisenost koji je nam uvijek dobar pastir i svome narodu dobar otac bio, zamoliti ako je moguće, a ja mislim da je to lahko moguće zabraniti da se u djakovu take kelnerice držu. Ja vam se zaklinjem da je to škandal što se tamo stvara

Ja nisam htela se potužiti jer sam čula da je gospodin Štreit tužbu podigao pak sam hvalila Bogu koji je milostivan bio i te velike zadaće me riešio ali Bog htede drukčije, gospodina Štreita tužba je zaspala i sve je postarom ostalo

Zato molim dami oprostite stosam njihovu priuzvisenost stakim stvarim došla, ali na koga bise znala obratiti ako ne na njihovu milost.

Na kolenu ih molim da mi pravo učinite, za otu milost ću vas blagosivat dok sam ziva; ako to ne bude dase to učini dase to ukine i da se te kelnerice ne zabrane drzati jaču sebe i svoju djecu zaklati, jer mi ništa drugo ne priostaje, i da ne mislite da sam ljubomorna i samo zato to pišem zaklinjem vam se živim Bogom! Da nije i zaklinjem vam se kod mojeg i moje djece zdravlja da me samo pre velika nužda na to naterala da to pišem i da nemam niti 5 novčića koje bi mogla reći dasu moje Vama vaše presvete ruke ljubeč i u sretnoj nadi ostajem vaša zahvalna i do mog groba vaš dužnik

N. N.

P. S. Imena neću da potpišem inače bi izgledalo kao da prosim, a to, neka me Bog sačuva i radje bi umrla ja i moja djeca

Ime moje djece

Koja svaki dan steškom mukom jedared kruha dobiju da se najedu

Milica Zorica

Pero i Gjuro”

Slučaj četvrti, pismo prvo:

Nadnevak: 26. svibnja 1903. godine

Sažetak: Dopisivanje je započeo ondašnji đakovački župnik, Milko Cepelić svojim pismom upućenim Ordinarijatu u Đakovu, izvješćujući o pokušaju legalnog otvaranja bludilišta u Đakovu od strane Andrije Reppa, doseljenika iz Vinkovaca. Cepelić javlja Ordinarijatu u Đakovu kako se u Loviseurovoj gostioni održavaju plesovi i slavlja koji za posljedicu imaju brojne tuče i probleme. Opširno opisuje sve nemile događaje i pojave. Spominje neke manje poznate društvene običaje pučana Đakova s početka 20. stoljeća. Javlja da je uz dopuštenje gradskih vlasti u Đakovu otvoreno bludilište, te da ga je otvorila Julijana Repp.⁴⁰ Pozivajući se na moralni red koji on kao župnik mora zastupati, Cepelić moli Ordinarijat da intervenira kod civilnih vlasti kako bi se bludilište zatvorilo, a i kako bi se plesovi u gostionama zabranili. Kotarski predstojnik dostavio je u prijepisu župniku, a župnik onda Ordinarijatu, obavijest o dopuštanju otvaranja bludilišta u Đakovu, kao i nekoliko primjeraka Pravilnika⁴¹ prema kojima bi se prostitucija provodila u za to predviđenom objektu i prema određenim propisima. Cepelić opetovano šalje opširno pismo naslovljeno na biskupa (ali je ono ipak završilo među spisima Ordinarijata), u kojem ga izvješćuje o otvorenju bludilišta u Đakovu, žestoko napadajući sve one koji su ovakav razvoj događaja omogućili.⁴² Posljednje pismo u ovom predmetu je opet pismo Milka Cepelića Ordinarijatu, u kojem javlja kako je

40 Iako prvotno navodi Andriju Reppa – vjerojatno se radi o bračnim drugovima koji su zajedno radili na otvaranju bludilišta u Đakovu.

41 Spomenutog teksta *Pravilnika* danas nema među spisima.

42 Pismo je također urudžbirano pod HR-NAĐ-10.600/1903., ali je napisano 12. lipnja 1903. godine.

kotarska oblast povukla odluku o davanju dopuštenja za otvaranje bludilišta u Đakovu.⁴³ Uz ovu obavijest, Cepelić opet moli Ordinarijat da zabrani držanje sobarica (a zapravo bludnica) u vlastelinskoj gostioni, kao i da pokuša ishoditi od civilnih vlasti zabranu ili bar ograničenje broja nedjeljnih plesova po lokalnim gostionama u Đakovu.

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-600/1903.

„Br. 186-1903.

Preuzvišeni biskupski Ordinarijate!

Od trideset i više godina postoji u Djakovu običaj, da se u tako zvanoj Loviseurovoj gostioni svake nedjelje i svakoga svetca, izuzem adventa i korizme, pleše. Plesanje započinje po podne u tri sata i traje do jednu uru iza pol noći. Tamo se sabire mladež obojega spola, pače bude i djevojčica sa 13 godina a bude i udatih žena te oženjenih muževa, pak je prava žalost gledati, gdje žene predaju svoju djecu naprščad drugima u ruke, samo da se mogu baciti u vrtlog plesa. Da je tamo sielo nemorala i svakoga zla, samo se po sebi razumije. Kavge i tučnjave izmed muških traju već od večera, pak se nastavljaju makar i u drugim birtijama do u kasnu noć i to takovim načinom, da u susjedstvu nitko ne može spavati. U gluho noćno doba razilaze se sa plesa, pak momci prate svoje djevojke kućama. Šta se sve onda događa, lako je razumiti. Ja sam proti tome govorio za ovih 9 godina neumorno i odlučno i sa predikaonice i iz ispovjedaonice, ali gotovo sa nikakvim uspjehom. Roditelji nemaju više vlasti nad svojom djecom; pa se je ne jedan put dogodilo, da bi matere plačući došle k meni i zamolile me za pomoć, jer da jih njihove kćeri ne će više da slušaju, nego kao sliepe lete za razuzdanim životom, čemu je svemu prvi povod muzika (igranka) kod Loviseura. Ja sam proti tome dizao svoj glas i u občinskom vieću i pred občinskim poglavarstvom, da se Frei Musika kod Loviseura zabrani, ali nisam uspio. Izgovaralo se je: da je tako i prije bilo i da to nosi občinskoj blagajni priličnu svoticu; - samo mi se je obećavalo: da se ne će više pripuštavati djeca ispod 14te godine i da se ne će događjati tučnjave. Facit je, da se obično s prvoga kraja iza moje prijave pripazi,

43 I ovo je pismo urudžbirano kao HR-NAĐ-10.600/1903., ali je napisano 1. srpnja 1903. godine.

a poslije: teći vodo, kako si i do sada tekla. U novije pako vrijeme – od dvie tri godine – zaredale su takve Frei-Musike za služavke Magjarice i Švabice – dakle ne za rodjeni djakovački sviet – u birtijama kod Spitzera i Kaisera (izraelćani) koje obično pod mrak prestaju. Spomenuo sam, da muškarci pri takvim igrankama (najviše kod Loviseura) radi ženskih zametnu kavgu, koju nastave na ulici ili u drugoj kojoj birtiji, pak bude i krvavih glava. Dosta mi je spomenuti samo dvie znamenitije tučnjave iz druge polovice godine 1902. Na Petrovo započela se je kavga kod Loviseura radi jedne djevojke, koja se je nastavila u birtiji u Pavićevoj ulici, pri kojoj je Ilija Popović rasporen te je za par nedjelja preminuo u osječkoj bolnici. Isti se je slučaj i u istim birtijama dogodio i dne 14. rujna radi njeke djevojke, pa je Joso Medvedarović Jozi Kovačiću zarinuo duboko nož u grudi, i sada oplakuje svoj zločin u Mitrovici. Nalični slučajevi događaju se svake godine, a biti će oni poznati i prečastnom Ordinarijatu, jer su vrtlarski sluge često puta bili potezani radi tučnjave u toj birtiji pred sud i zadobivali se hlada u tamnici.

Sve je to dobro poznato i ovdašnjim oblastima, a najpače občinskomu poglavarstvu, ali žalibože ne biva bolje, jer se gostioničarima kroz prste gleda i jer poglavarstvo ne može biti uz svakoga redara.

Ja sam proti svemu tome – kako jur spomenuh, dizao svoj glas i uljudnim načinom više puta ustmeno zamolio gdna načelnika, da toj razuzdanosti stane na kraj, pa sve ili zabrani ili na najnuždniju mjeru svede; pa kada eto nisam uspio i ne mogu uspiti, to cielu žalostnu ovu stvar koja, kako ću eto odmah nadovezati, progredira do javnoga i oblastno dozvoljenoga bludilišta, - priobćujem duhovnoj svojoj oblasti, ne da obć. Poglavarstvo tužim, nego da otvorenim ranama nižih slojeva moje župe nadjem lieka.

U mjesto da se je meni u atar javnoga morala išlo na ruku, kako bi se moralo ići, to je u najnovije vrijeme – kako eto natuknuh – javna politička – upravna vlast dozvolila u Đakovu javno bludilište. To je prvi slučaj od kako Đakovo postoji. Htjelo se je na početku 20ga stoljeća dati Đakovu obilježje kulturnoga napredka, a ja mislim (možda ne bez razloga) htjelo se je i dugovjekomu biskupovanju našega biskupa u priestolnom mjestu njegovu udariti nečastan žig.

Bludilište je otvorio njeku Andrija Repp, došljak Niemac iz Bačke, prije birtaš u Vinkovcima, gdje je med pućanstvom ostavio vrlo omraženu uspomenu. O istom tome Reppu i o njegovoj konkubini izvjestio sam poblize prečastnu duhovnu oblast dopisom mojim od 25. svibnja t. g. br. 184. Iz pozitiv-

na pako izvora obaznao sam, da je Reppu u njegovoj želji na ruku išla osobito veleslavna kr. županijska oblast u Osieku, pošto se ovdašnja kotarska oblast nije usudila na svoju odgovornost izdati mu obrtnicu. Ja pako, koji poznajem mjestne odnošaje, držim, da su tomu djelu kumovala i ovdašnja dva u javnoj službi stojeća liečnika, navaljujući valjada zdravstvene razloge za taki prljavi zavod.

Bludilište je otvoreno u jednoj od najprometnijih i najglavnijih ulica u Djakovu, t. j. u kasarničkoj iliti danas prozvanoj ulici bana Khuen-Heder-vary-a.⁴⁴ Licem će gledati bludilište na občinski park,⁴⁵ a ulaziti će se iz pokrajne ulice posve tajanstveno u taj hram pakla i poganluka. Kako ta zloglasna kuća nije na kraju ulice, nego skoro u samoj sredini njenoj, to mi nije poznato, da se gotovo sve žiteljstvo toga sokaka sramotnome tome obrtu protivi i javno diže glas svoga negodovanja. Pače sve čestito stanovništvo Djakova odurava taj postupak oblasti i smatra ga ne samo skroz nepotrebnim, nego upravo nedostojnim.

Za sada imade Repp samo dvie nesretnice za sramotni svoj obrt, ali već prvoga lipnja, kada će prestati „javno” točiti piće, imati će jih pet, a s vremenom, bude li „Geschäft” dobro išao, i više, jer mu je oblast izdala licenciju za 16 takovih modernih robkinja najsrmatnije rabote.

Preuzvišeni Ordinarijate!

Ja kao župnik eminentno katoličkoga Djakova dižem ovijem svoj glas i u ime svoje i u ime pučanstva protiva takovom atentatu na javno ćudoredje, pak molim duhovnu svoju oblast, da se ona svom snagom i svim ugledom svojim na najnadležnijem mjestu zauzeti blagoizvoli, da se to bludilište čim prije zatvori. Javno bludilište za Djakovo absolute ne ima nikakova smisla, a moglo bi ga imati samo onda, kada bi ovdje stalna vojska i to u znatnoj količini obitavala. Ono nije opravdano ni sa zdravstvenih razloga, jer što nije moralno, ne može biti ni zdravstveno, pače takav zavod biti će upravo razoran i otrovan po Djakovo, jer će u nj riedko ići kalfe⁴⁶ i sluge, koji će si i na dalje

44 Danas je to Ulica bana Jelačića u Đakovu. Prema Željko LEKŠIĆ, „Historijat Terezijanske kasarne u Đakovu” u: *Zbornik Muzeja Đakovštine* 14/2019., 42.

45 To je današnji tzv. Mali park gdje se nalazi spomenik Ivi Loli Ribaru. Prema Ž. Lekšić, *Isto* 14. (56).

46 Riječ kalfa dolazi iz turskog jezika i znači „trgovački ili zanatlijski pomoćnik.”

tražiti drage med služkinjama i pokvarenom ženskadijom sa sela, nego će ići većinom oženjeni ljudi, koji će tamo tratiti svoj novac, razarati svoje zdravlje i donášati iz bludilišta razdor, nesloge i propast u obitelj svoju. Mislim, da to ne treba nikomu dokazivati, jer ta istina leži kao otvorena knjiga na dlanu, a meni je poznato, da već mnoge i mnoge čestite kršćanske obitelji upravo dršću izpred pomisli, kako će jim taj zavod oteti supruga i ota i unieti u dom pravi rat. – Pače takav će zavod biti pravom pošasti i za djakovačku mladež obojega spola, jer će već u najraniji dobi kao u ogledalu gledati razpuštenice po prozorima ili na šetnji po ulicama, jer će o djelima i zvanju toga bludilišta javno pripoviedati i tako razbuditi vatru još prije reda u mladenačkim bićima svojim podžigati, pa prerano ubijati stid, tu najjaču obranu čestitosti i čistoće mladosti naše.

Bludilište postoji tek kakove tri nedjelje, pak se čuje u njem svake večeri vika, kavga i tučnjava, a po našim se ulicama čuju najsrmotniji razgovori med mladeži obojega spola. A kakovo će gradjanstvo davati državi razuzdana mladež? Kakove glave davati obitelji pokvareni supruzi i otci? Kakove članove društvu otrovana čeljad bez stida i morala? Dosta je zla u svijetu, pak za što ga silom unositi u krajeve, u kojima još donjekle stid ispred javnoga bluda i osjetljivije ćudoredje vlada? – Već radi onih javnih igranka, spomenutih u prvoj polovici ovoga dopisa, dosta je neprilika med mladeži djekovačkom, a odsele kraj javnoga bludilišta biti će jih još više, jer će ona rafinerija iz sramotnih zidina prelaziti po muškarcima kao pošast na slabiji ženski sviet Djakova i okolice. A na svoje sam uši ćuo, gdje muškarcu govore, da se sada neće više trebati ženiti, kada će imati do volje žena u bludilištu.

Za to najusrdnije molim preuzvišeni Ordinarijat:

1. Da se kod visoke kr. zemaljske vlade blagoizvoli zauzeti, ter ona javno bludilište za Djakovo, gdje vojske nema⁴⁷, smjesta dade zatoriti.
2. Da bi se kod ovomjestne kr. kotarske oblasti blagoizvolio zauzeti ter ona postojeće igranke kod Loiseura i ostalih gostiona u Djakovu ili posvema zabranila ili ih tek na dvie gostione protegla, kako bi točniji zdravstveni nadzor bio moguć; ali i onda da bi te igranke

---

47 Ovaj je tekst naknadno podvučen, crvenom olovkom, za razliku od izvornih podvučenih dijelova, koji su podvučeni crnom bojom, onom koji je tekst pisan. Vjerojatno je nekog zasmetala činjenica da župnik Cepelić navodi da u Đakovu nema vojske, što nije bilo točno.

ograničila samo na stanovito vrijeme, to jest ljeti od četvrte ure po podne do osme, a zimi od pol četvrte do šeste. Mladeži izpod navršene 16te godine, kao i oženjenim osobama, da bi redarstvo pod najvećom odgovornosti branilo pristup u plesne prostorije kao i gledanje kroz prozore iz vana. – To bi posve dosta bilo mladenačkoj pustopašnosti, a ne bi jim davalo prilike, da padaju u očitu razbludu, tučnjavu i divljačtvo.

Po mome mnijenju u najvećem bi interesu občine bilo, kada bi se te igranke posvema zabranile, osim može biti trijuh pokladnih nedjeljah, jer što občina na izdanim dozvolama za igranke dobije, toliko, ako ne i više, mora trošiti na nezakonsku djecu zavičajnih ženskinja a i na uboge, koji su više-manje klicu svoje nesreće baš u birtijama i na igrankama zahvatili. U ostalom nikakav novac ne može biti dobit, koji s druge strane vodi k nemoralu.

Da su ovi potonji moji navodi istiniti, može posvjedočiti i ta žalosna okolnost, što se je od nove godine 1902. pak do kraja decembra 1902. godine rodilo u Djakovu 21 (dvadeset i jedno) nezakonito diete, skoro sve od djevojaka. To je strašno! A strašnije biva, što kalfe i sluge tako zavedene djevojke skupa sa djecom ostavljaju na cjedilu, pa se one riedko dižu iz kala, u koji su pale.

Još sam slobodan zamoliti, da je nužno zaprositi kr. kotarsku oblast, da izvjesti, šta je u tom pogledu učinila.

Danas sam začuo, ali neznam, da li je izvor pouzdan, da je Repp sam išao u Zagreb izhoditi dozvolu za javno bludilište. Imala je vlada i komu tu dozvolu izdati (ako mu ju je doista ona dala), a Repp nije imao s čime ljepšim počastiti ulicu bana Khuen-Hedervara.

U Djakovu dne 26. svibnja 1903.

Najponizniji
Milko Cepelić
vadj. i župnik”

Na poledini stoje podatci Ordinarijata (Duhovnoga stola) u Đakovu o primitku i urudžbenom broju spisa:

„Pr. 27. V. 903.
Br. 600”

Slučaj četvrti, pismo drugo i treće (u prijepisu):

Nadnevak: 6. lipnja 1903. godine

Sažetak: Župnik Cepelić šalje u prijepisu dva pisma kotarskog predstojnika koji javlja Općinskom poglavarstvu u Đakovu i u preslici pisma župniku Cepeliću, kako je zbog neuređenih prilika glede prostitucije, uz konzultaciju s istim propisima donesenim u Zagrebu i Osijeku načinjen Pravilnik o načinu djelovanja bludilišta i bludnica u Đakovu. Također javlja kako je izdana koncesija Julijani Repp za držanje bludilišta u Đakovu. Zatim navodi razloge (uglavnom zdravstvene, ali i moralne) i opravdanje zašto je sve navedeno učinjeno. Pismo prilaže nekoliko primjeraka Pravilnika.⁴⁸ Navodi kako će uvažiti prigovori župnika na ovakvu praksu rado uvažiti.

Arhivska oznaka: HR-NAD-10-600/1903.

„Br. 5870 ex 1903

Prepis

Općinskom poglavarstvu u Djakovu

Žalosne prilike što vladaju u mjestu Djakovu u pogledu javnog morala i neuredjene prostitucije, ponukale su ovu kr. kotarsku oblast, da je sporazumno sa predpostavljenom oblasti sastavila „Pravilnik” o uređenju prostitucije – prema pravilnicima grada Zagreba i Osieka uvažavajući mjestne okolnosti.

Podjedno je na temelju istog „Pravilnika” izdala kao obrtna i redarstvena oblast koncesiju uz pravo opoziva na molbu Julijani Repp za držanje javnog bludilišta u Satničkoj ulici⁴⁹ u posebnoj zgradi u dvorištu uz udesbe, koje su najrigoroznije prema pravilniku izvedene.

Pristupiti se moralo bezodugovačno uređenju toga gorućeg pitanja u mjestu od 5614 duša u interesu javnog morala, higijene te liječničkog i zdravstvenog najstrožeg ...⁵⁰ – s razloga:

48 *Pravilnika* danas nema među sačuvanim spisima.

49 Današnja Ulica Ante Starčevića u Đakovu, prema Satnici i dalje Našicama. Prema: Mirko MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja.” u: *Zbornik Đakovštine* 1/1976., zemljovid iz 1863. godine prikazan u članku, bez navedene stranice.

50 Ova je riječ prekižena i preko nje je ponovo napisana druga riječ te je nečitka.

- 1) što se dosad u glavnom centru ovoga mjesta u velikoj gostioni nalazila pod imenom sobarice jednostavna prostitutkinja, a buduć je to jedina prostitutkinja, koja se liječnički pregledavala, upravo je bila obsjedana od potrebu tražećih osoba.

U toj istoj sgradi, u istom katu, dapače u neposrednoj blizini sobe tako zvane sobarice nalazi se „hrvatska čitaonica”, koju običavaju danomice posjećivati i najodličnije gospoje ovoga mjesta, pa nije ni čudo, da su se te gospoje morale upravo sgražati nad takovim stvarima; u istoj sgradi obdržavaju se sve zabave, plesna škola – pak nije čudo, da je kotarskoj oblasti radi toliko pritužaba stizalo, kako sa strane občinstva, tako i sa strane predpostavljene joj oblasti.

- 2) Radi rastuće navale muškaraca nije ta jedna bludnica bila dostatna, nego su se već radi pomanjkanja javnih bludnica stale njeke žene baviti svodstvom, te zavadjati mlade djevojke na nemoral, - ovoj oblasti poznate su tri takve osobe, te će jih ona i progoniti. Dapače su neuredjeni i nedostatni odnošaji prostitucije dali povoda, da se je i u obiteljske krugove unijela sablazan, koja je urodila jednim samoubojstvom i razorom obiteljske sreće i mira.
- 3) Vrlo odlučni za uredjenje pitanja o prostituciji bili su razlozi zdravlja i mnijenje ovokotarskog liečnika, koji je sa zdravstvenih razloga najživlje zagovarao uredjenje javne prostitucije, da se stane na put grasiranju⁵¹ veneričkih bolesti.
- 4) Osim već spomenutih razloga javnoga morala i zdravstvenih razloga vojevali su za uredjenje pitanja javne prostitucije i razlozi redarstveni, na ime mogućnost strožeg pregledavanja i nadziranja, koji se nadzor u jednom zatvorenom a koncesioniranom lokalu može uspješnije vršiti, nego li dok je prostitucija bila raskršćana na vrlo mnogo mjesta. Pa ako je već Uredjenje takovog lokala nužno zlo, bolje je da je jedno, nego li po svim stranama mjesta.

Prvo, što je u tom pogledu učinjeno, jest izdanje „Pravilnika o uredjenju i nadziranju prostitucije u mjestu Đakovu», ·/· od kojega se u prigibu ·/· prilažu

---

51 Grasirati (lat. Grassirati) uzimati maha, napredovati, pustošiti, širiti se, rasprostirati se (za bolesti). Prema Šime ANIĆ – Nikola KLAIĆ – Želimir DOMOVIĆ, *Rječnik stranih riječi. Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*, Zagreb, 2002. 510.

3 primjerka⁵² na uporabu tomu da isti danom 10. lipnja 1903. stupa na snagu, te svaka uredba i praksa, koja je do sad vriedila, a protivi se ustanovama ovoga pravilnika, gubi sa danom 10. lipnja t. g. svaku vriednost.

Koncessija je izdana Juliani Repp, nakon povjerenstvenog pregledanja po vještacima tehničkom i zdravstvenom kuće njezine opredieljene za gornju svrhu, te je ista udešena najrigoroznije prema ustanovama pravilnika, u dvorištu zabitne ulice, da absolutno ne bude ni traga sablaznima, koje su se do sad zbivale javno, - a mjesto je odabrano udaljeno od svih javnih institucija, nu opet tako, da svrha ne postane illusornom. nova inštitucija

Dostavljajući tomu poglavarstvu privijena 3 pravilnika i „očevidnik” te potrebne tiskanice, ima se redarstveni povjerenik prema ovdje već dobivenim uputama ravnati, a općinsko poglavarstvo uz sada uređjene odnošaje, - svaki sablažnjivi prekršaj prostitucije po inim lokalima i svodstva itd. bezodugovlačno prijavljivati, koji će se najstrožije progoniti i kazniti.

Ob ovom odpisu se ubavješćuje prepisom i kr. kot. liečnik provadjanja i liečničkog nadzora radi.

Kr. kotarska oblast

U Đakovu dne 6. lipnja 1903.

Kr. kotarski predstojnik

M. Vuksan v. r.

Dostavlja se u prepisu velečastnom župnom uredu na ruke presv. G. monsignora Milka Cepelića u Đakovu

Izvoljnoga znanja radi. Pošto će se ova nova uslied silne nužde izdana institucija do opoziva po nadležnoj kr. kotarskoj oblasti tolerirati, - primjećuje se, da će ova oblast eventualna upozorenja od strane velečastnog župnog ureda o nepodobštinama, koje bi se mogle pojaviti – rado uvažanju privesti. Dočim saobćuje, da su i u izradjenom „Pravilniku” predvidjeni svi mogući prigovori i protiv istih sve mjere ustanovljene i preduzete.

---

52 Tekst pravilnika nedostaje. Vjerojatno je vraćen župniku.

Kralj. Kotarska oblast u Djakovu dne. 6. lipnja 1903.

Kr. kotarski predstojnik

Vuksan s. r.”

Na poledini stoji zapisano: „pr. 13. VI. 903

K br. 600.”

Slučaj četvrti, pismo četvrto:

Nadnevak: 12. lipnja 1903. godine.

Sažetak: *Cepelić opetovano šalje opširno pismo naslovljeno na biskupa (ali je ono ipak završilo među spisima Ordinarijata), u kojem ga izvješćuje o otvorenju bludilišta u Đakovu, žestoko i sustavno napadajući sve one koji su ovakav razvoj događaja omogućili.*

Arhivska oznaka: HR-NAĐ-10-600/1903.

„Br. 206 – 1903.

Preuzvišeni Gospodine Biskupe!

Savezno sa mojim dopisom od 25. svibnja t. g. br. 184. dužnost mi je ovijem Vašu Preuzvišenost ubavijestiti: da je bludilište u gostioni Reppa dne 10. lipnja t. g. javno i oblastno otvoreno, to jest otvoreno s dozvolom kr. kotarske oblasti, koja je Julijani Repp izdala za to obrtnicu.

Ja sam dne 9. lipnja dobio od kr. kotarske oblasti u Djakovu u prepisu dopis upravljen na djakovačko obćinsko poglavarstvo sa indorzacijom⁵³ na mene, tobože „da je ta nova institucija dozvoljena uslijed sline nužde, ali da

---

53 Od talijanske riječi indorare = pozlatiti, pozlaćivati, lijepim riječima zasladiti gorku stvar, ublažiti neugodnost. Prema M. DEANOVIĆ – J. JERNEJ, *Talijansko-hrvatski rječnik* Deseto izdanje, Zagreb, 1991., str. 458.

će kr. kotarska oblast eventualna upozorenja od strane župskog ovog ureda u pogledu raznih nepodobština, ako bi se takve u bludilištu dogodile, rado k uvažanju privesti.”

Ja taj dopis u drugom prepisu šaljem ⁵⁴ evo Vašoj Preuzvišenosti, jedno u svrhu, da blagoizvoli razabrati: koji su to razlozi, što no jih kr. kotarska oblast za uvedjenje javnoga bludilišta navodi, - i da jih tako u svojoj predstavi na visoku kr. zemaljsku vladu blagoizvoli oprovći; - a drugo: da Vaša Preuzvišenost blagoizvoli obaznati: koji su to ljudi, što no su nastojali, te se takim sramotnim inštitutom prostituiru Đakovo – sjedište katoličkoga biskupa.

Ljudi su to kod velesl. kotarske⁵⁵ oblasti u Osieku, poimence pogl. g. Zvonimir Žepić, sada županijski tajnik a bivši prije ovdje kroz 7 godina kr. kotarski predstojnik. To je ta „predpostavljena” oblast, koja je sa našom kr. kotarskom oblasti sastavila „Pravilnik” ob uređenju prostitucije. Zatim je pri tom poslu kumovala domaća kr. kotarska oblast, na čelu joj kr. kotarski predstojnik pogl. Gosp. Matija Vuksan, a iz zdravstvenih razloga najživlje je javnu prostituciju u Đakovu zagovarao (rieči su samoga dopisa) kr. kotarski liečnik g. Dr. Franjo pl. Labaš. Pa to tobože, da se stane time na put grassiranju veneričnih bolesti.

To je sve – po glasu samoga dopisa kr. kotarske oblasti – uvedeno bez znanja ovdašnjega občinskoga poglavarstva, uvedeno pače proti volji svega katoličkoga žiteljstva đakovačkoga, koje bi potrebu takovoga zavoda jamačno prije i bolje moglo osjetiti, nego li pojedini ljudi došljaci, koji su danas tuj a za kratko vrieme Bog zna gdje su? Tako su ti ljudi, koji ne osjećaju potrebi časti Đakova, svojim činom nanieli Đakovu samo sramotu, a ja Vas mogu Preuzvišeni Gospodine uvjeriti, da tu inštituciju odsudjuju svi pravi Đakovci, navlastito ulica kasarnička iliti danas prozvana ulica bana Khuen-Hedervarya, jer to bludilište ne leži, kako kr. kotarska oblast tvrdi, u zabitnoj ulici satničkoj, nego stoji s pročeljem svojim u ulici bana grofa Khuen-Hedervarya, a gleda u občinski park.

Ja se nikome toliko ne mogu načuditi, koliko gđinu kot. liečniku Dru Labašu, koji kao da ne shvaća, koliku on uvriedu nanaša i Vašoj Preuzvišenosti i duhovnoj mladeži našoj, kojoj je on redoviti liečnik, a ovamo poleg toga

---

54 Prilog koji je Cepelić poslao, danas se ne nalazi uz njegovo pismo.

55 Kasnije je na rubu teksta ispravljen tekst riječju „županijske».

dopisa preuzima na sebe dužnost svaki dan pregledavati eventualno liečiti prostitutkinje Reppova zavoda. Zar on misli, da se neće protiviti tome nježnija ćut naše duhovne mladeži, koja ne će moći podnositi da ju lieči ruka, koja je ćes prije pregledala najveće raspuštenice društva ljudskoga?

Toliko Preuzvišeni Gospodine za Vašu privatnu informaciju o osoblju, koje je pomagalo prvo bludilište u Djakovu otvoriti. A sada dozvolite, da se obazrem na razloge, s kojima kr. kotarska oblast dokazuje nuđu javne uređjene prostitucije.

1. „da se do sada podržavala u velikoj gostioni vazda po jedna ženska, po imenu doduše „sobarica” ali za pravo javna prostitutkinja, koja da je bila od potrebu tražećih osoba upravo obsjedana, jer je bila samo jedna.” – Ali je pitanje: tko je dozvolio držati gostioničaru takovu žensku? Duhovna oblast bez dvojbe ne, paće ni Vaša Preuzvišenost, jer je toliko puta javno zapoviedala gđinu direktoru, da takove ženske ne smiju trpiti u vlastelinskoj gostioni,⁵⁶ a pogotovo nije toga dozvoljavao župnik, koji je toliko puta javno dizao glas svoj protiva pojedinim prostitutkinjama gostione Teublove, Andrićkine i Krkvarićeve. Trpila je dakle to sve javna politička oblast, koja je to sve trebala i morala zabraniti, tim prije, što te razpuštenice nisu obilazili i upotrebljavali kalfe i sluge, nego većinom ljudi oženjeni te bolji neoženjeni mlađji sviet, koji bi se ženiti mogao. Kr. kotarska oblast u spomenutom svom dopisu veli: da su se gospoje, koje su dolazile u veliku gostionu bud radi „Hrvatske ćitaonice”, bud radi raznih zabava, upravo zgražale i smućivale nad sramotnim stvarima, koje bi sobarice u pokrajnoj sobi tvorile. Dopuštam, da je tako bivalo; ali je kr. kotarska oblast u svojim rukama imala vlast taj kamen smutnje svaki puta odstraniti, paće posvema ga onemogućiti. Sada joj pako otvoreno reći mogu: da su se do sele smućivale tek gospodje i odrasliji ženski sviet i to od vremena do vremena, ali od sele će se smućivati djeca, dječaci i djevojćice, i to kad godj kraj kuće Reppove prolazili ili o njoj govor zametali budu. Do sada se smućivale tek njekeje gospoje, što napokon nije moralo biti, jer su se razuzdane sobarice vazda odstraniti mogle; a od sele će se smućivati sav ženski sviet, koji onom ulicom prolazio ili se po

---

56 Danas zgrada tzv. Starog hotela u Ulici bana Jelaćića, u blizini veletrgovine Spar. Nekada je to bilo i prenoćište imena *Grozđ*. Prema Mirko MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja.” *Zbornik Đakovštine* 1/1976., nenumerirana stranica sa svjetlopišima unutar ćlanka.

obćinskom vis a vis Reppa ležećem parku šetao bude. I tako će taj stalni, dozvoljeni inštitut služiti odsele podizanju javnoga morala.

Već danas po Đakovu med prostim pućanstvom kola rieć: sada imademo dva ženska kloštra, obadva obzidana zidom: u jednom se moli i služi Bogu a u drugom bludu i vragu. Lako je razabrati, kome će taj sud prostoga svieta služiti na podignuće javnoga ugleda.

2. Na dalje veli kr. kotarska oblast: „da radi rastuće navale muškaraca nije ona jedna bludnica u velikoj gostioni bila dostatna, nego su se radi pomanjkanja javnih bludnica stale njeke ženske baviti svadjanjem,⁵⁷ te zavadjati mlade djevojke na nemoral, i da su joj poznate tri takove osobe, koje će on progoniti. Dapaće, da su neuredjeni i nedostatni odnošaji prostitucije dali povoda, da se je i u obiteljske krugove unijela sablazan, koja je urodila jednim samoubojstvom i razorom obiteljske sreće i mira.! – Na taj razlog kr. kotarske oblasti rado dopuštam, da se je nalazilo u Đakovu osoba, koje su se bavile svadjanjem, ali je do javnih organa bilo takove svodstva odmah u klici zagušiti i tako mnoge nevine djevojke moralnoj propasti oteti. Ali će toga i nadalje bivati, ter svodstvu i nemoralu ne će stati na put ni javno uredjeno bludilište, jer će muškarci, kojima je malo do morala i duše, i na dalje tražiti svojih žrtava, pa jim starije ženske pri tom a po sгоди na ruku ići. Eno naših gostiona, u kojima se po nedjeljama i svetcima onako bućno i razuzdano do njeke doba noći igra. Zar nisu one prava i živa mjesta i prilike svadjanju i zavadjanju? A do koga je, da tako ne biva?

Vara se kr. kotarska oblast, kada računa, da će sa uredjenom prostitucijom nestati morala i prostitucije po ostalim gostionama i privatnim kućama, - jer eno joj Zagreba i Osieka, gdje je toliko bludilišta i na koje se gradove naša kr. kotarska oblast kao na njeke u tom pogledu uzore pozivlje, eno jih po svima gostionama vrve konobarice – raspuštenice i gdje jim se po ulicama raspušteni ženski sviet muškarcima upravo namiće. Tako će bivati i po Đakovu. Sluge, kalfe i ostali nižeg sloja neženje tražiti će ljubovce med služavkama i ostalim prostijim djevojkama, a u jedno uredjeno bludilište ići će većinom ljudi oženjeni te imućniji neženje, kojima se ne će vezati ruke sa pojedinom ženskom osobom.

3. Tomu zlu sve više rastućega nemorala neće stati na put ni deset javno

---

57 Misli se, podvođenjem, svodništvo.

uredjenih bludilišta, jer su ona sama po sebi najveća sramota i nemoral, nego jedino živa vjera u Boga i neumrlost duše, jedino nježnije etičko čuvstvo te samosvjest dostojanstva čovječjega. Za to bi svjetska vlast sa duhovnom trebala rukom o ruku o tom raditi, da se vjera u Boga i u dušu u svim slojevima probudi i ustali, a sve što od vjere i morala odvraća, da se najstrožije zabranjuje, progoni i kazni. Nasuprot pako: ovakvo, po javnoj oblasti uredjeno i odobreno bludilište ostvariti će samo u svu šir vrata najvećem nemoralu, ter ne će nikoga osvjedočiti, da mu je zabranjeno na drugim stranama činiti ono isto, što je po samoj oblasti, kao zakonom opravdano, dopušteno činiti u javnom bludilištu a med najrazkalašenijim odpuštenicama ovoga svieta.

4. Kr. kotarska oblast naglašuje još: „da su neuredjeni i nedostatni odnošaji prostitucije dali povoda, da se je i u obiteljske krugove unijela sablazan, koja je rodila jednim samoubojstvom i razorom obiteljske sreće i mira.” Kr. kotarska oblast, kada tako veli, na krivom je putu. Ona misli ovdje na nesretni slučaj, koji se je odigrao u Đakovu početkom decembra 1902. A ja joj odgovaram: da onoga gospodina muškarca, koji je, kako je obćenito poznato bilo, popašan⁵⁸ bio za mladim udanim gospojama, nebi čari nikakova bludilišta od njegovih strasti odvratili bili, kada ga od toga nisu odvratiti mogli niti najbolji prijatelji, a niti, što je za takve slučajeve još veće i snažnije od vriernih prijatelja, niti urodjeni stid izpred javnog mnijenja đakovačkog občinstva a niti kršćanski stid izpred mlade i liepe žene svoje. – A slavna kr. kotarska oblast, kada to spominje, izrično dopušta, da su bludilišta i za oženjene ljude, što je i te kakvi po samu državu štetni nemoral. A ja joj na to opet i opet istinski nadovezati moram: da će đakovačko bludilište doista biti najvećim dielom za oženjene ljude i da će se baš u njem kovati oružje, s kojim će se razarati sreća i mir ne jedne, nego možebiti stotine do sada čestite i mirne obitelji đakovačke.
5. Treći razlog, koji je kr. kotarsku oblast vodio, da se je za javnu prostituciju pobrinula, jeste razlog zdravstveni. Taj isti razlog, veli dopis, da je vodio i kr. kotarskoga liečnika gđina Dra Franju pl. Labaša, kada je javno bludilište najživlje zagovarao. – Tvrđi se, da su grassirale⁵⁹ veneričke

58 Pohlepan, grabežljiv, gramziv, nezasitan, lakom.

59 lat. Grassari = uzimati maha, napredovati, pustošiti, širiti se, rasprostirati se (za bolesti).

bolesti, kojih su se pojedinci zadobavili uslied amo tamo razsijanih bludnica, koje liečnici nisu mogli nadgledati. I taj razlog pada, kada se obćenito znade, da se baš u bludilištima zadobivaju razne veneričke bolesti, gdje se toliki mužkarci stiču i na pojedinim ženskima obredjuju, i gdje liečnici svaki pojedini slučaj coitusa⁶⁰ ne mogu i ne dospijevaju pregledavati, van ako bi tamo neprestano sjedili. – Privatnim, venerički oboljelim bludnicama, uz budniji i strožiji nadzor vazda bi se lako stajalo na kraj; - a bivati će jih i odsele uz deset bludilišta, ako taj nadzor ne bude bolji i kaznom strožiji

6. Četvrti je napokon, koji pri kr. kotarskoj oblasti vojudje⁶¹ za otvorenje javnoga bludilišta, razlog redarstveni: Veli „da se redarstveni nadzor u jednom zatvorenom a koncesionranom lokalu može uspješnije vršiti, nego li, dok je prostitucija bila razsijana na vrlo mnogo mjestah. Pa ako je već uredjenje takovog lokala nužno zlo, bolje je, da je jedno, nego li po svim stranama mjesta.” - Meni je pako na taj razlog dužnosti opaziti da zlo, ma ono bilo i nužno zlo, ne može nikada biti dobro ni za društvo ni za državu, i da ono svakad radja i čini samo zlo, i to zlo veće i opasnije. Nemoral ne može radjati ništa drugo, nego nemoral; a javni, dozvoljeni i po oblasti zaštićeni nemoral, mora radjati nemoral najgore vrsti, pa to na sve strane. Koliko je pako u tom javnom bludilištu redarstveni nadzor uspio, dokazuje najbolje ta okolnost, što je u tom lokalu već za ovo kratko vrieme bilo krvavih glava i probodenih ruku, o čem bi nam – ako bi htio – mogao pričati i sam gospodin kotarski liečnik.

U interesu je dakle i državne vlasti, u interesu je cijeloga Djakova, da visoka kr. zemaljska vlada to javno bludilište, koje je podignuto i mimo znanja občinskog poglavarstva, i mimo odobrenja občinskog zastupstva a svakako proti volji celog stalnog žiteljstva Djakova a jedino za ugoditi Reppu i nekim pojedincem – čim prije zatvori i svako slično za buduće u Djakovu zabrani.

Neka se vrši nadzor nad gostionama, neka se konkubinati propisno raztjeruju, neka se večiti prekršitelji morala eksemplarno kazne, - ali neka i gospo-

---

60 Snošaj.

61 Možda *vojuje*.

da na svojim zabavama ne borave do zore, a svećenstvo se što manje vidja na bučnim zabavama – pak će i u Đakovu, uvjeren sam, nastati podpun moral.

U Đakovu dne 12. lipnja 1903.

Najponizniji sin
Milko Cepelić
Vadj i župnik”

Na poledini piše: „pr. 14. VI. 903.
k br. 600.”

Slučaj četvrti, pismo peto:

Nadnevak: 1. srpnja 1903. godine

***Sažetak:** Cepelić javlja Ordinarijatu u Đakovu kako je Kotarska oblast opozvala svoju oduku o otvaranju bludilišta u Đakovu, kao i izdani Pravilnik. Opetovano upozorava biskupa na pojavu tzv. sobarica, a zapravo bludnica, te moli da takve žene budu udaljene iz Đakova. Također moli biskupa da od gradskih vlasti traži ukidanje ili smanjenje broja nedjeljnih plesova u Đakovu zbog pojave moralnog nereda tijekom takvih događanja.*

***Arhivska oznaka:** HR-NAD-10-600/1903.*

„Br. 224 – 1903.

Preuzvišeni biskupski Ordinarijate!

Savezno sa ovostranim dopisom od 12. lipnja t. g. br. 208. slobodan sam ovijem javiti Preuzvišenosti Vašoj: „da je kr. kotarska oblast rješenjem svojim od 26. lipnja t. g. br. 72/Pres. Opozvala svoju odluku od 6. lipnja t. g. br. 5.870. t. j. opozvala odnosni „Pravilnik” za uređenu javnu prostituciju kao i

koncesiju za tu prostituciju izdanu Julijani Repp, pak da će se sva ta institucija shodno dokinuti.

Ja velim na to: hvala Bogu! Samo bi želiti bilo, da se ta institucija čim prije posvema t. j. i u praksi u Reppovoj gostioni dokine, što da blagoizvoli Preuzvišenost Vaša od sl. kr. kotarske oblasti posebnim dopisom zatražiti.

K jednu sam slobodan zamoliti Preuzvišenost Vašu kao vlasnika velike gostione u Djakovu, da bi najstrožije blagoizvolila zabraniti, da se i na dalje podržavaju u velikoj gostioni tako zvane „štumadle» (sobarice) a za pravo podpune bludnice, koje na sramotu služe ne samo Djakovu, nego i vlasniku gostione, počem strani sviet redovito misli, da je to tamo tako sa znanjem i privolenjem samoga vlastelina biva. – Ja znam, da je Preuzvišenost Vaša odlučno proti takima ženskima u Vašoj gostioni i da ste mnogo i mnogo puta izdavali naloge, da se tamo takve ženske ne drže, a one ipak neprekidno tamo borave, kako dopis kr. kotarske oblasti od 6. lipnja t. g. dokazuje, - za to mišlim, da bi vrlo dobro bilo, ako bi Vaša Preuzvišenost zamolila kr. kotarsku oblast da ona slične nevaljane ženske, kada se god i pod kojim god nazivom u velikoj gostioni pojavile budu, smjesta odtjeraju i Vašu Preuzvišenost obavjestiti dade, kako bi i Vaša preuzvišenost dotičnoga gostioničara svaki puta na red pozvati mogla.

Napokon sam slobodan zamoliti Preuzvišenost Vašu, da bi prema ovojstranoj zamolnici od 25. svibnja t. g. blagoizvolila zamoliti kr. kotarsku oblast i za to: da ona nedjeljne plesove po raznim gostionama Djakova ili posvema dokinuti ili barem na najnuždiju mjeru svesti dade, jer se tamo prostiji sviet, pače već i ženska djeca od 12te godine u velike kvare.

U Djakovu dne 1. srpnja 1903.

Najponizniji sin
Milko Cepelić
Župnik.”

Na poledini stoji: „pr. 1. VII. 1903.
na br. 600”

Zaključak

Napretkom društva i omogućenim čestim migracija stanovništva, u 2. polovici 19. i početkom 20. stoljeća počele su se i u ruralnim dijelovima Slavonije pojavljivati razne „nepoćudne” prakse i pojave, pa tako i bludilišta.

Bludilišta su se prvotno pojavljivala u mjestima gdje je prebivala vojna posada, gdje su strani vojnici i časnici donosili neke „običaje” iz raznih krajeva Monarhije. Bludilišta su se pojavila i u sjedištu nekadašnje Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije, Đakovu, upravo za vrijeme velikog i poznatog biskupa Strossmayera. Predstavljala su veliki moralni, društveni, ali i zdravstveni izazov. Intenzivnim naporima i zahtjevima duhovnih vlasti na lokalnoj (župnika) i biskupijskoj razini (Duhovnoga stola u Đakovu), onemogućeno je djelovanje ovakvih zavoda u Đakovu, iako je upravo u to vrijeme vidljiv opadajući trend mjerodavnosti i utjecaja Crkve na društvena događanja.

SUMMARY

Vlatko Dolančić

ABOUT BROTHELS IN ĐAKOVO

Prostitution is the provision of sexual activity for financial or some other type of compensation. It is often referred to as „the oldest trade in the world”. The Church has always been fighting prostitution and emergence of establishments for providing such „services” (the so-called public houses or brothels), because prostitution insults the dignity of the person prostituting themselves, reducing them to the sexual pleasure they offer. KKC Nr. 1735. Based on written sources this article presents data on several attempts of establishing brothels in Đakovo in the end of the 19th and in the beginning of the 20th century. Based on the existing archival materials it was established that the attempts to open a brothel in Đakovo were stopped due to the efforts of the church authorities. The article clearly shows that the Church gradually lost its authority, but also that it managed to stop the opening of a brothel in Đakovo of that time and in this way keep the moral order it represents, as well as provide some other benefits (regarding health, family).